De Heraut

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (*Staatsblad* N°. 124).

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseeren aan de **REDACTIE**, Abonnementen en Advertentiën aan de **ADMINISTRATIE** van **De Heraut**, Warmoesstraat 106, Amsterdam.
Insendingen die later dan Donderdag 's namiddags te 12 ure worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 7 Augustus 1887. N°. 502.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden *f* 1.30. Afzonderlijke nummers aan het Bureel 10 Cent.
Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureel, Warmoesstraat 106, te Amsterdam.
Advertentiën: van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elken regel meer 15 Cent. Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verslagen van Vereenigingen 10 Ct. per regel.

„Wederstaat den duivel!"

Wederstaat den duivel en hij zal van u vlieden.
Jac. 4 7.

Ons zelfbedrog gaat zooveel verder dan we denken, zoo onbegrijpelijk ver vooral, als het op den Duivel aankomt.

Er is niemand, die het ooit voor den Duivel op zal nemen. Onwillekeurig heeft ieder van den Duivel een diepen, hartgrondigen afkeer. En als we van iets schrikkelijks hooren, van iets zoo slechts en gemeens, dat we er eigenlijk geen naam voor hebben, dan weten we in geen sterker en krasser uitdrukking ons gevoel van verontwaardiging lucht te geven, dan door te zeggen: „*Dat is duivelsch!*"

Er kan dan ook bij niemand, die niet opzettelijk en voorbedachtelijk gewetenloos en slecht wil zijn, ooit sprake van komen om met den Duivel te heulen.

Judas deed dat, en juist dat hij dit deed, maakt Judas' naam nu reeds achttien eeuwen gevloekt voor elk menschelijk oor. Dat de Satan in Judas voer, was Judas' opzettelijke boosheid om het met hulp van den Duivel tegen God en zijn Gezalfde op te nemen.

En zoo ontzettend werkt de heugenis van dit openlijk boeleeren met den Duivel na, dat er heel de middeleeuwen door sprake ging van een soort menschen, die met voorbedachten rade hun ziel aan den Duivel verkochten.

De Duivel zou hen dan helpen om hun aardsche schelmstukken te volvoeren of hun baatzuchtige doeleinden te bereiken, en daarvoor zou de Duivel dan hun ziel hebben; hun jammerlijke ziel, die ze willens en wetens, evenals Judas, wegwierpen voor eeuwig.

En nu nog, laat het niet ontkend worden, komt somwijlen het afschuwwekkend bericht tot ons, van zoo koele, berekenende, gruwzame, gewetenlooze goddeloosheid, dat men zich onwillekeurig afvraagt, of er in het leven van zulke gedrochtelijke onverlaten niet metterdaad een oogenblik moet geweest zijn, dat ook zij, in moedwillige boosaardigheid, eigenlijk Satan gekozen hebben tot hun God.

—

Maar natuurlijk tot het oor derzulken dringt het woord van Christelijk vermaan niet meer door. En van al diegenen, die naar zulk een woord van ernst nog luisteren willen, geldt het nog steeds ten volle, dat zij allen, zonder onderscheid, in den Duivel *hun zielevijand* zien.

Al de verachting hunner ziel is voor dien Verleider. Ze voelen het onweerstaanbaar, dat ze, als ze hem tegenkwamen, met hem zouden moeten worstelen. Vrede met den Duivel is hun iets ondenkbaars. Een vergelijk zelfs kan met Satan nooit gesloten worden. Voor hem geen kwartier.

En nooit, nooit is er dan ook één oogenblik in uw leven geweest, dat ge voeldet: „Nu krijg ik met den Duivel te doen!", of ge hebt gestreden, ge hebt hem tegenstand geboden, en het was een worsteling, als om den prijs des levens in uw ziel. Tot in het bloed uwer ziele hebt ge daartegen gevochten.

Althans, en daar school uw zwakheid in, *als* ge het merktet en het *woudt* merken, *dat het Satan was.*

Want ook over den Duivel heeft een zondaar zoo zijn eigen verkeerde begrippen, en onder die valsche begrippen is er geen zoo valsch als dit één, dat de Duivel alleen schuilt in *groote, grove, schrikkelijke* zonden.

U tot een openlijken diefstal, tot bloedschande, tot een bewusten meineed, tot een klare Godslastering, u tot een moord te brengen, zie, dat zijn de gruweldaden, waarbij ge aanstonds den Duivel klaar bemerken zoudt; en dan zoudt ge, o, zoo dapperlijk in de kracht uws Heeren strijden, en Satan zou geen vat op u hebben.

—

Maar ge weet ook, Satan is nog altoos de oude bedrieger van het Paradijs.

Ge ziet hem niet. Ge hoort alleen een lispelend fluisteren. En zie, eer ge het merkt, viel een druppel gif op den bodem uwer ziel.

Nog altoos als in Eden.

Ook daar zou Eva zijn teruggeschrokken en naar God zijn gevloden, als Satan gezegd had: „Eva, vermoord Adam, dan hebt ge de wereld alleen!"

Neen, bij haar kind, bij Kaïn, zou hij dat aandurven, en het zou hem gelukken, maar bij haar deed hij zoo nog niet.

Bij haar was het iets *kleins*. En Satan weet het ook wel, juist met dat *kleine*, brengt hij het, o, zooveel verder om menschen te verderven, dan met meineed en moord.

Ook bij u komt het daarom op het *kleine* aan. Niet natuurlijk alsof een zonde, welke ook, ooit klein voor God zou zijn. Maar klein in uw berekenend oog, klein naar uw behoefte om te vergelijken, klein naar uw onwaren maatstaf.

En nu is dit ons jammerlijk ongeluk, dat wij den Duivel voor te groot houden, om zich in te laten met zulke *kleine* zonden van ons gewone alledaagsche leven.

Zoo enkele punten van ons karakter kennen we, waarin we bloot zouden kunnen staan voor een zeer diepen val. En dáár passen we dan ook wel op.

Maar zoo die kleine zondetjes van ons gewone leven, daar vermoeden we niet dat Satan achter zit.

—

Ja, erger nog, we hebben elk onze lievelingszonden, die we stelselmatig verontschuldigen.

Zulke zonden zijn gemeend, die saamhangen met de aangename zijde van ons karakter en van onze natuur. Ieder ontving zijn gave van zijn God. In ieder is iets liefs, iets dat aantrekt, iets waar zijn kracht en zijn waardij voor anderen in ligt. En, och, wie weet het niet, ook die gaven en talenten bedruppelen we met onze zonde, vermengen we met wat opwelt uit ons zeltzuchtig hart, en zoo wordt er een reeks van eigenaardige zonden in ons geboren, die zoo innig saamhangen juist met den *beteren* kant van ons bestaan, dat we er nauwelijks zonde in zien. Om het *goede* waaraan ze kleven, zien we ze door de vingers; vergen we van onze omgeving dat men ze in ons dragen zal; en wennen zelfs onze beste vrienden er aan, ze in ons te dragen.

En zie, dat doet nu ook Satan.

Ook hij mengt zich kwansuis onder onze beste vrienden, en stelt zich aan, alsof hij, evenals zij, deze kleine gebreken in ons vergoëlijkt.

Dat laten we ons dan aanlennen.

Die kleine prikkel om stil en rustig in die kleine karakterzonden, van onze betere zijde voort te gaan, is ons wel aangenaam, en met elk jaar dat God ons het leven verlengde, zitten we dieper en ongeneeslijker, dank zij Satans heimlijk dringen, in die kleine lievelingszonden in.

—

En dit nu juist is ons groote gevaar, waarin we verkeeren.

Dan merken we van den Duivel niets; we zien hem niet; de gedachte zelfs dat hij er achter zit, komt niet in ons op; en de droeve uitkomst is, dat we dag aan dag rusteloos zijn onheiligen invloed ondergaan, zonder dat ook maar een beginsel van weerstand in ons wakker wordt.

Nu schaalt een streek met de vijl den zwaren ijzeren schakel wel slechts nauw merkbaar; maar ge weet ook, als die vijl rusteloos over het ijzer schrijnt, en altoos op dezelfde plek, springt toch ten leste zelfs de zwaarste keten ontwee.

Een druppel spet op den steen en maakt schijnbaar het marmer slechts even nat. Maar laat die druppel telkens weer lekken, lekken aldoor, en ge weet het, dan wordt dat harde marmer ten leste doorboord en uitgehold.

En zoo nu gaat het ook op het marmerplaveisel in het binnenste uwer ziel toe. Als Satan aldoor, ongemerkt, u jarenlang dat kleine duwtje van binnen geeft, gelukt het hem eindelijk, u omver te werpen, en brengt dat kleine, vergoëlijkte zondetje u den dood.

—

En daarom nu komt Gods Woord tot u, om te eischen, dat ge daar een einde aan zult maken.

Die druppel van binnen moet *niet* voortlekken. Die vijl moet *niet* aldoor trekken. Dat duwtje mag *niet* eindeloos doorgaan.

Er moet, God wil het, breking in die langzame vergiftiging uwer ziel komen.

Satan mag niet ongemerkt meester blijven van uw hart.

En daarom nu zegt Gods Woord u: *Wedersta!*

Wedersta *den Duivel.*

Laat hem *niet* begaan.

Duld niet langer die verwoestende zelfmisleiding.

Doe de oogen open.

Zie, wie ongemerkt van binnen in uw ziel bezig is, om u te verwoesten.

Ruk den blinddoek af.

Zie, zie het, dat die stille vijler daar binnen, niemand anders dan de Duivel in eigen persoon is.

En zoodra ge dat gezien hebt, aarzel dan geen oogenblik, vlieg hem in het onheilig aangezicht en *weersta.*

Weersta, en ge zult het zien, bij zulk een kleine zonde uit uw gewone leven, zal dat *weerstaan* reeds genoegzaam wezen.

Daar gaat Satan geen worsteling om aan.

Zóó als *hij* merkt, dat ge *hem* gemerkt hebt, en u niet meer streelen laat, maar de vuist tegen hem balt, is het opeens uit, en kiest hij het hazenpad.

Weersta den Duivel, en *hij zal van u vlieden.*

De Heere in zijn Woord heeft het gezegd.

KUYPER.

Binnenland.

ANJUM. Zondag bleven we verschoond van het bezoek van een synodaal ringpredikant. Er was ook geen politiemacht aanwezig. Ds. Langhout trad tweemalen voor de gemeente op.

DORDRECHT. In de Ned. Gereformeerde kerk alhier zijn Zondag de kerkeraadsleden bevestigd. Ouderlingen zijn de heeren W. Geelen Lz., G. F. W. Herngreen, W. Ploegers Jz.; diakenen: A. Bisschop Pz., J. de Haan Wz., M. van Twijfel. Ook werd de Heilige Doop aan drie kinderen toegediend.

HILVERSUM. Vanwege de Gereformeerde vereeniging trad alhier Woensdag ll. in het lokaal der Christelijke Jongelingsvereeniging de heer Dr. van Goor, van Bunschoten op, die naar aanleiding van Hosea 14 : 2—5 een boeiende rede hield, waarin hij den nood der kerken besprak. De opkomst was groot: het lokaal was tot in alle hoekjes gevuld. De collecte, die ruim *f* 22 opbracht, zal na aftrek van onkosten aan de Vrije Universiteit worden overgemaakt.

HOOGEVEEN. Door een der kerkeraadsleden, die met de reformatie der kerk medegaat, is Vrijdag den 22 Juli ll. onderstaande vraag bij den kerkeraad der Ned. Herv. kerk alhier, ingediend:

Eerwaarde Ambtsbroeders!

De kerkeraad met mij, diep doordrongen van zijn gewichtig ambt, dat hij bij de aanneming zijner benoeming op zich genomen heeft en van de ontzaglijke beteekenis der Ambtsbelofte voor den Alwetenden God en zijne kerk bij de bevestiging afgelegd, gelijk dit te vinden is in het formulier van bevestiging;

De kerkeraad zal zich voorzeker met mij overtuigd houden, dat hij in de tegenwoordige kerkelijke organisatie onmogelijk zijne heerlijke roeping volgens Gods Woord en de Leer der Geref. kerken kan volbrengen, zonder in botsing te komen met de hoogere kerkbesturen, maar zelf door dezen gedwongen wordt, tot ontrouw aan zijne belofte en gehoorzaamheid aan de Synodale Reglementen.

Daarom gevoel ik mij voor den Koning der kerke gedrongen u mijne mede-ambtsbroeders de vraag te doen, om daarop heden uw aller antwoord te vernemen: Verklaart de kerkeraad zich bereid, om thans het synodaal verband te verbreken en tot de kerkorde van 1618/19 terug te keeren, om daarvan tevens kennis te geven aan Z. M. den Koning?

Deze vraag is, zegt de *Hoogeveensche Nieuwsbode*, met zes tegen twee stemmen *ontkennend* beantwoord.

Daarna gaf bedoeld kerkeraadslid aan den kerkeraad te kennen, dat thans zonder medewerking van hem, kerkeraad, de reformatie zou worden ter hand genomen.

KUILENBURG. Maandag ll. zijn door den consulent Ds. Van Lingen alhier de ouderlingen en diakenen der Ned. Geref. kerk (doleerende) bevestigd, en is daarna de heilige doop aan een negental kinderen bediend. Te Aalst is voor de eerste maal het heilig Avondmaal door de doleerenden gehouden. Te Werkendam, waar het eenigszins woelig was, en te Tricht bij Geldermalsen is mede voor de eerste maal eene leerrede gehouden en wel door Ds. Van Lingen in eene schuur, ter voorbereiding voor het optreden der Gereformeerden aldaar als doleerende kerken.

LOLLUM. Sedert de reformatie der kerk is het te dezer plaatse zeer ordelijk toegegaan. Zondag ll kwam de heer De Haas, van Winsum, doch toen Zijerw. zag dat de kerkdeur voor hem gesloten was, keerde hij terug. Des namiddags en des avonds trad, naar *het Vaandel* meldt, voor een zeer talrijk gehoor op Ds. Maan, van Augustinusga.

NES (W. D.). Alhier is volgens het ambt der geloovigen het synodale juk afgeworpen. De kerkeraadsleden der Ned. Gereformeerde kerk zijn benoemd n.l. de heeren W. v. d. Meulen en J. v. d. Kooi voor Nes, W. Elzinga en E. Elzinga, voor Moddergat en T. Hiemstra en J. v. d. Berg voor Wierum.

NES EN WIERUM. Zondagavond werd in het evangelisatielocaal te Wierum de nieuwgekozen kerkeraad bevestigd. De consulent Ds. J. Langhout bediende bij die gelegenheid het Woord, naar aanleiding van Jer. 22 : 8, 9 en wees er op, dat de nood der kerken tot deze handeling noopte, hoe zwaar het anders viel, anderen uit het ambt vervallen te verklaren en zelf in hunne plaats te treden.

WINTERSWIJK. Onlangs hebben twee leden van de Ned. Hervormde kerk alhier den kerkeraad uitgenoodigd om het werk van de reformatie der kerk ter hand te nemen. Zij hebben geen antwoord gekregen, zoodat er voor hen overbleef zelf de zaak aan te vatten. Onder leiding van den consulent Ds. J. H. F. Gangel te Aalten, werd een vergadering gehouden om een kerkeraad te verkiezen. Naar Jez. 1 bepaalde de consulent de aanwezigen vooral bij de beteekenis van de verkiezing en den omvang van de roeping van dien kerkeraad. Daarna werden gekozen tot ouderlingen: de broeders J. Elferdink en G. W. te Voorwis, en tot diakenen: de broeders B. W. Gijsbers en G. H. Kappers, die de benoeming hebben aangenomen. Nadat zij, voor zoover zulks mogelijk is onder de zich hier openbarende omstandigheden, der gemeente zullen zijn voorgesteld, zullen zij eerlang, tenzij er ongedacht bezwaren bij den consulent mochten ingebracht worden, door deszen in hunne ambten worden bevestigd.

Buitenland.

Duitschland. De geschiedenis van het Wupperthal in deze eeuw.

II

Dr. Zahn noemt Dr. Kohlbrügge den grootsten theoloog, die het dal in deze eeuw gehad heeft. Dr. K., zoo zegt hij, richtte in deze eeuw eene gereformeerde school op, die aan de belijdenis der vaderen getrouw bleef. Hij met zijn vrienden konden met recht zeggen, dat *zij* het waren, die zich het erfdeel van de Gereformeerde Bergisch-Markische kerk niet had laten ontrooven. De partijstrijd droog zijn machtigen geest in een hoek, zoodat hij slechts voor weinigen en niet voor de geheele kerk ten zegen was. Zijne gemeente was eene verschijning, die alleen het Wupperthal kon opleveren. Kohlbrügge heeft meermalen dankbaar erkend, dat zoo iets in Holland niet mogelijk ware geweest (?). Voor Holland, Duitschland, Zwitserland en Amerika vormde de gemeente een verbindingsschakel en een bron voor de gezonde leer.

Na de Unie was alle strijd om in de groote Gereformeerde gemeente der landskerk de oude kerkenorde terug te krijgen, te vergeefsch; de zelfstandigheid der gemeente was door de kerkenorde van 1835 geheel verloren. De Unie heeft het gezag der kerkvaderen verbroken en werd de eerste stoot tot verachtering in het geestelijk leven. Zoo oordeelde zelfs Fr. W. Krummacher; schoon hij zich eene benoeming als hofprediker liet welgevallen.

Hierop kwamen de stormen in 1849, die in Elberfeld een wilden opstand veroorzaakten. Een bende losgebroken tuchtboeven, aangevoerd door democraten, wisten de overheid een tijd lang machteloos te maken. Maar de boeren van het dal zijn zelven tegen hen te wapen gevlogen en hebben er velen van gevat. Toch heeft men in het dal barricaden gezien, een placcaat heeft uitdrukkelijk tegen de Pietisten gewaarschuwd en de opper-burgemeester verschool zich in den kansel van het bedehuis van de Nederlandsch Gereformeerde Gemeente, maar toch kon men zeggen: »Het oproer was in Elberfeld", niet: »Elberfeld was in oproer".

Het kerkelijk leven bleef echter nog langen tijd zeer opgewekt en levendig.

Toen Stier naar Wichlinghausen ging schreef hem een vriend, dat hij naar eene gemeente ging, welke sedert menschenheugenis door het zuivere woord bearbeid was, waar dogmatiseerende, ten deele sectarisch gezinde en tot disputen geneigde lieden wonen. Dikwijls wordt ten koste van de innigheid des levens te veel gedogmatiseerd; hij die zich niet zekere uitdrukkingen eigen maakt, wordt met wantrouwende oogen aangezien. Men voelt er zelden den warmen adem der broederliefde, veeleer merkt men op dat de lust bestaat een ieder aan den tand te voelen. Zoo is het ook. Men is in het dal zeer michter. Van een week piëtisme is geen spoor te ontdekken. De lieden werken er hard en doen ook aan hunne geestelijke leidslieden hooge eischen. Nergens eischt men meer van den predikant als hier. Dag en nacht moet hij klaar staan. Men verlangt mannen zonder vlek of rimpel, doch aan de andere zijde is er geen volk dat beter de prediking weet te waardeeren als juist dit. Men verstond het den prediker te wegen. Dikwijls behoefde de predikant niets zijne gemeente te leeren, maar ontving hij onderwijs van haar. Met groote scherpzinnigheid werden zijne zwakheden opgemerkt; in den goeden tijd om den prediker door liefde en gebed te verbeteren, later om ze zonder verschooning aan het licht te brengen. Het ontbrak van lieverlede aan de liefde en de wijsheid, die met een misstap niet den geheelen persoon wegwerpt.

Er werd vooral op iemands woorden gelet. Toen Kohlbrugge eenmaal de geunieerde kerk van Unterbarmen voorbijging en iemand zeide: »Deze kerk heeft geen kleur", en hij antwoordde: »Maar de bloedkleur moet zij toch erkennen", ging dit kernachtige woord van mond tot mond.

De gemeente boog zich enkel voor het Woord; hij die dit wist te handhaven, kon gehoorzaamheid vinden. Er heeft een groote zegen tot het midden van die eeuw op het Wupperthal gerust. In geen streek van Duitschland, noch in Würtemberg, noch in Pommeren, noch op de Lüneburger heide, noch in Oost-Friesland, zijn de waarheden der Reformatie zoo doorgedrongen en op nieuw beleden geworden en opnieuw doorleefd als in het Wupperthal. Het meest komt het land van Siegen er nog bij.

De tegenstelling van zonde en genade, de waarheid dat God alleen de bekeering en heiligmaking werkt, de groote en beslissende beteekenis van de rechtvaardiging, de goede werken als altijd met vele zonden bevlekt; dit alles werd in het dal niet slechts geleerd maar ook ervaren. De wevers waren met hun werk en met het Woord Gods bezig.

Eenmaal kwam een vrome man tot een stillen wever en verhaalde hem van dezen en genen Christen wat hij deed. »Ik ken maar een Christus" was het korte weerwoord. Vele gebedsverhooringen, merkwaardige ervaringen, reddingen uit zonde, nood en dood hadden er plaats, en hij die onder het volk een tijd lang leefde, gevoelde, als hij de dingen des Geestes verstond, dat hier veel »volk" te vinden was. Men verstond het om eigenaardige uitdrukkingen te vinden, ten einde predikanten te kenschetsen. »Die is nog niet onder de moordenaars gevallen," kon men wel eens van een predikant hooren. »Dat laat zich wel hooren, maar gebruiken kan men het niet; dat kan men wel zaaien, maar niet pooten." »Die schoffelt slechts, maar graaft niet." Er lag eene geestelijke atmosfeer over het dal, waarin hemelsche en demonische machten om de zielen streden. Het geheele leven was een voortdurende strijd. Men viel zonder eenig gewetensbezwaar den naaste aan, maar zelf aangevallen te worden, vond men minder aangenaam. Zoo ontstonden er vele twisten en veeten, doch men boog zich ook onder de tucht van het Woord.

De predikanten van het Wupperthal werden steeds zeer gezocht; zij werden tot de gewichtigste ambten en naar de aanzienlijkste gemeenten geroepen. Hieruit blijkt hoe groot de beteekenis van het dal is voor de geheele Evangelische kerk. Dit kwam ook helder uit, wanneer in de Augustusweek de groote schare van feestgenooten samenstroomde, om de verschillende berichten van Christelijke vereenigingen te hooren, waarbij zeer dikwijls beroemde redenaars zich lieten hooren.

De eischen, die men den predikers stelde, waren zoo hoog, dat menig prediker, die met veel gejuich was ingehaald, zich later beklaagde een voet in het dal te hebben gezet. Rudolf Stier zag zich genoodzaakt, omdat men het hem zoo lastig maakte, dat zijne gezondheid er onder leed, zijn ambt neder te leggen. Zoo ging het ook anderen, namelijk toen het kerkelijke leven aan het kwijnen ging.

Onder de ouderlingen vond men ook mannen van beteekenis. In Barmen had men K. F. Klein-Schlatten († 1884), een koopman, die op het gebied der Chr. philanthropie zeer ijverig arbeidde. Het meest bekend zijn de drie broeders August, Daniel en Karel van der Heijdt geworden.

In den loop van deze eeuw werd het dal steeds meer om zijne vroomheid beroemd. Het begon een zeker zelfbehagen te krijgen. De lof, van buiten aangebracht, werd gaarne ontvangen en door geestelijken hoogmoed nog vermeerderd. Nu volgde de tijd van de zelfverheerlijking.

Engeland. Het jubileum van de koningin. Wasdom van Roomsche en Presbyteriaansche kerken in Schotland. Strijd tegen gewettigde ontucht. Uitnoodiging tot gebed.

De Engelsche bladen zijn in deze dagen gevuld met artikelen, welke handelen over de vijftigjarige regeering van koningin Victoria. De lof dier vorstin wordt bijna algemeen verkondigd, terwijl ook gewezen wordt op den voorspoed dien op stoffelijk gebied het land onder hare regeering had. Maar aan de andere zijde kunnen lieden, die onbevangen den toestand van Engeland bezien, niet anders zeggen, dan dat er vooral in de laatste jaren donkere wolken zijn opgekomen; om niet te spreken van den verminderden invloed der Engelsche staatslieden op het wereldtooneel. Zoo is ongetwijfeld gelijk met de hooge vlucht, die onder Victoria's regeering de Engelsche industrie genomen heeft, ook de armoede, de macht der zonde en daardoor de ellende onder de bevolking toegenomen. Engeland en Schotland vierden feest bij Victoria's jubileum, doch Ierland weigerde het. Het is den Engelschen staatslieden tot hiertoe niet mogen gelukken eene oplossing te vinden voor het Iersche vraagstuk, ja, het schijnt alsof dit land nooit tot rust zal kunnen komen. Moord en doodslag blijven aan de orde van den dag, voor ruw geweld kan en mag de regeering niet wijken, en evenmin weet men maatregelen te nemen om het veramde Iersche volk te hulp te komen, zonder de Engelsch grondbezitters te benadeelen.

In de week waarin het feest gevierd werd, vochten twee vrouwen, wonende onder de schaduw van de groote Cathedraal te Westminster, met elkander als tijgerinnen; het einde was dat een van haar het met den dood moest bekoopen. Dit is op zich zelf niet zulk een groote gebeurtenis, maar erger is het dat deze vrouwen een geheelen namiddag elkander trachtten te vermoorden, terwijl een menigte van mannen, vrouwen en kinderen het aanzag en de vechtende vrouwen niet scheidde, maar ze tegen elkander ophitste en met welgevallen het afschuwelijk schouwspel gadesloeg. Het was of men in dit gevecht evenveel behagen had, als in den strijd van twee kemphanen. Een Engelsch blad merkt hieromtrent op, dat men wel het aantal stadszendelingen behoort te vermeerderen, en de woningen der armen moet verbeteren, doch dat dit alles weinig zal baten, indien men toelaat, dat de drankduivel rondgaat als een brieschende leeuw. Dit blad mocht echter nog wel wat dieper zien.

Het jubileum der koningin werd in alle kerken van Engeland en Schotland herdacht, zoowel in Roomsche als Protestantsche. Te Edinburgh werd bij die gelegenheid in de Roomsche cathedraal door canon Donlevy pralende beweerd, dat toen koningin Victoria den troon besteeg er slechts 62 priesters en 24 Roomsche kerken in Schotland te vinden waren; terwijl in 1887, 328 priesters en 303 kerken, benevens 309 scholen, 39 kloosters, 3 colleges, 2 aartsbisschoppen en 4 bisschoppen gevonden worden. Dat zulk eene ontwikkeling der Roomsche kerk mogelijk was in een land als Schotland is zeker geen verblijdend teeken.

Daartegenover staat echter de krachtige wasdom der Presbyteriaansche kerken in Schotland en Engeland. Het aantal Presbyteriaansche gemeenten is in een halve eeuw in Schotland verdubbeld, terwijl in Engeland, waar voor vijftig jaren nauwelijks beginsels van Presbyteriaansche kerken aanwezig waren, tegenwoordig 300 gemeenten te vinden zijn, terwijl er in Wales 500 gesticht werden met bijna een half millioen leden.

Men denke echter niet, dat wat Schotland betreft, de verdubbeling der gemeenten te gelijk eene verdubbeling genoemd mag worden van het aantal geloovigen, die tot eene Presbyteriaansche kerk behooren. Er zijn gemeenten in Schotland, die 600 zielen tellen en